

Socioekonomi och nöjda patienter

– En jämförelse mellan privat och
offentligt drivna vårdcentraler

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Inledning	4
Vad är CNI-index?	5
Patienterna på privatdrivna vårdcentraler har svagare socioekonomisk profil än regiondrivna	6
Privata drivna vårdcentraler håller högre kvalitet än regiondrivna	8
Bilaga 1	10

Kontaktpersoner:

Karin Elinder, näringspolitisk expert Sjukvård
karin.elinder@vardforetagarna.se

Björn Arnek, branschekonom
bjorn.arnek@vardforetagarna.se

Layout och sättning: Elin Oskarsson

Sammanfattning

Hälften av alla vårdcentraler i Västra Götalandsregionen är privat drivna. Patienterna är mest nöjda med de vårdcentraler som är privat drivna. Det är också i större omfattning på de privata vårdcentralerna som patienterna med svagast socioekonomi är listade.

I Västra Götalandsregionen fanns det 2024 totalt 214 vårdcentraler varav 108 är privatdrivna och 106 är regiondrivna.

Uppgifterna om socioekonomi ges med det s.k. CNI-indexet, som beskriver den förväntade risken för att utveckla ohälsa utifrån en rad socioekonomiska faktorer.

Inget tyder på att privatdrivna vårdcentraler undviker mer resurssvaga grupper. Det är fler privatdrivna än regiondrivna vårdcentraler i Västra Götaland som har patienter med svag socioekonomisk profil. De sex vårdcentraler i Västra Götalandsregionen som har svagast socioekonomisk profil är samtliga privatdrivna.

Uppgifter om vårdcentralernas kvalitet kommer från den enkätundersökning som SKR genomför varje år. Det övergripande kvalitetsindexet har högre värden för de privatdrivna vårdcentralerna än för de regiondrivna. Det gäller samtliga CNI-indexintervall; även patienter med svag socioekonomi är mer nöjda med de privatdrivna vårdcentralerna.

Inledning

Ett återkommande påstående kring den fria etableringsrätten inom primärvården är att de privata utförarna etablerar sig där de listade patienter är mindre vårdkrävande. Lagen om valfrihet (LOV) påstås alltså gynna framför allt personer med god socioekonomi och hälsa. Som en konsekvens skulle regionerna vara tvungna att ansvara för tillgången till primärvård för de mest resurskrävande.

Vårdföretagarna har tidigare kunnat konstatera att den myten inte stämmer i Region Stockholm; de privata vårdcentralerna har i samma utsträckning som regiondrivna patienter med svag socioekonomi och hög sjukdomsburda. Vårdföretagarnas syfte med denna rapport är att undersöka om det ligger något i oron för att de med störst behov skulle missgynnas av den fria etableringsrätten i Västra Götalandsregionen. Det som ska undersökas är dels om de privatdrivna vårdcentralerna har patienter med starkare socioekonomisk profil än de regiondrivna vårdcentralerna, dels hur patienterna uppfattar kvaliteten på de privatdrivna respektive de regiondrivna vårdcentralerna.

I Västra Götalandsregionen fanns det 2024 totalt 214 vårdcentraler varav 108 är privatdrivna och 106 är regiondrivna. Möjligheten att undersöka den socioekonomiska profilen på privatdrivna respektive regiondrivna vårdcentraler ges då uppgifter om de listade medborgarnas socioekonomi finns per vårdcentral i regionen. Uppgifterna om socioekonomi ges med det s.k. CNI-indexet, som beskriver den förväntade risken för att utveckla ohälsa utifrån olika socioekonomiska faktorer. Skälet till att uppgifterna kring socioekonomisk profil tas fram för de listade patienterna per vårdcentraler är att dessa uppgifter används för att fastställa den ersättning som vårdcentralerna får. Svagare socioekonomisk profil förväntas leda till högre sjukvårdsbehov, vilket i sin tur innebär att högre ersättning utgår. Det sker alltså en riskjustering av ersättningen.

Möjligheten att jämföra kvaliteten på varje vårdcentral ges genom den nationella patientenkät som Sveriges kommuner och regioner ("SKR") genomför på varje vårdcentral vartannat år. I den här rapporten utgår vi från patientenkäten som genomfördes i slutet av 2023.

Rapporten disponeras på följande sätt: Först görs en kort genomgång av vad CNI-index är för något och vad det mäter. Därefter jämförs de socioekonomiska profilerna på privatdrivna respektive regiondrivna vårdcentraler. Avslutningsvis jämförs kvaliteten på privatdrivna respektive regiondrivna vårdcentraler med hänsyn tagen till socioekonomi.

Vad är CNI-index?

Socioekonomi på vårdcentralerna i Västra Götalandsregionen mäts med hjälp av det som kallas CNI-index. CNI-index tas fram för respektive vårdcentral eftersom en del av ersättningen till vårdcentralen bestäms utifrån den socioekonomiska profilen. Ju högre CNI-index en vårdcentral har, desto svagare socioekonomisk profil bedöms de listade individerna ha som kollektiv och ju högre ersättning utgår per listad patient. Indexet är baserat på sju komponenter som antas påverka den socioekonomiska profilen negativt. Varje komponent har sedan tillskrivits en vikt som används vid beräkning av indexet där en högre vikt innebär en mer negativ påverkan på den socioekonomiska profilen. I tabell 1 redovisas de sju olika komponenterna med respektive vikt.

	Vikt
1. Ålder yngre än 5 år	3,23
2. Personer födda i Öst- och Sydeuropa (ej EU), Afrika, Asien och Sydamerika	5,72
3. Ålder över 65 år och ensamboende	6,15
4. Ensamstående förälder med barn <= 17 år	4,19
5. Personer, 1 år eller äldre som flyttade in i området	4,19
6. Arbetslösa eller i åtgärd, 16 – 64 år	5,13
7. Lågutbildade 25 – 64 år	3,97

Källa: SCB

Patienterna på privatdrivna vårdcentraler har svagare socioekonomisk profil än regiondrivna

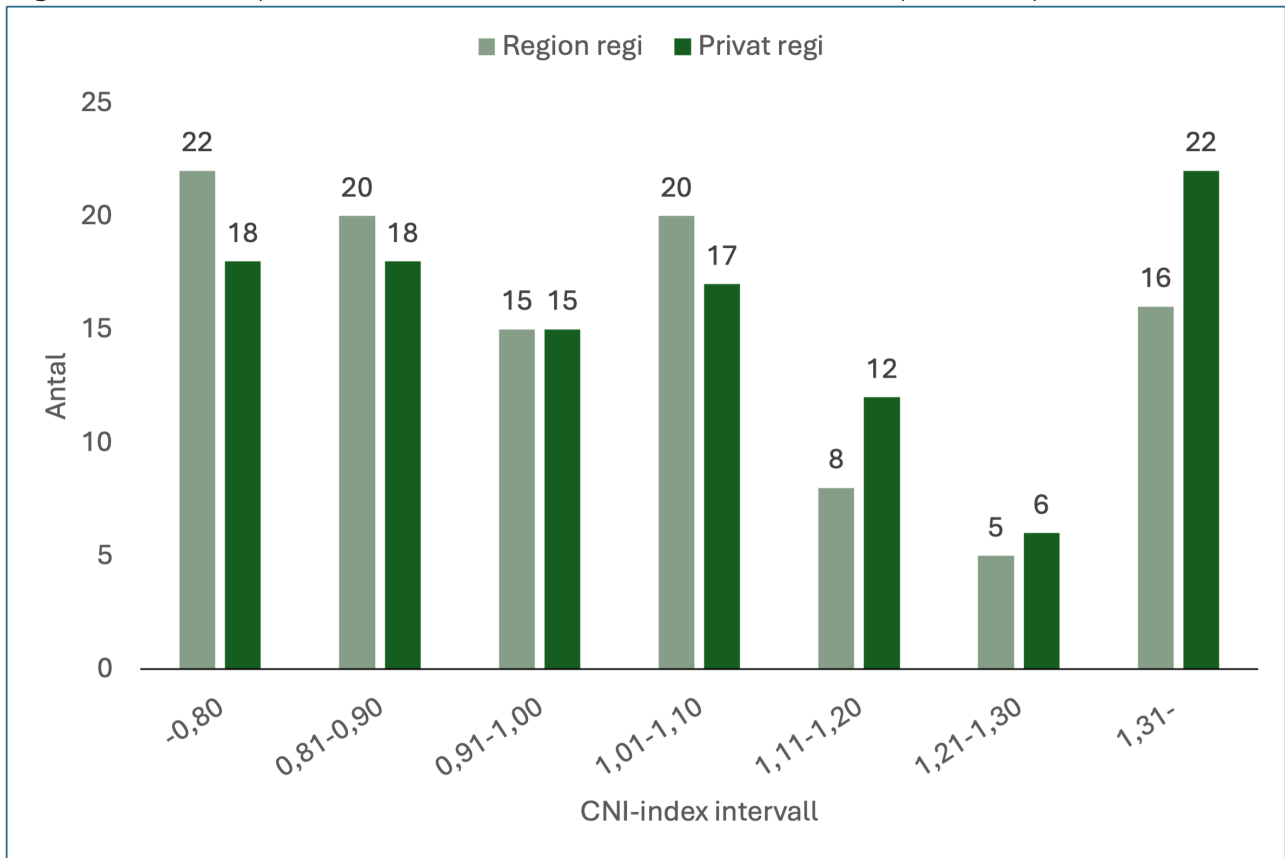
I Västra Götalandsregionen fanns det 2024 totalt 214 vårdcentraler, 106 regiondrivna och 108 privatdrivna. I diagram 1 visas hur många av vårdcentralerna som har CNI-index inom sju olika intervall. Värdena för CNI-index är relaterade till medianvärdet för samtliga vårdcentraler som är satt till 1. Lägre CNI-index betyder starkare socioekonomisk profil och högre CNI-index betyder svagare socioekonomisk profil.

Av diagrammet framgår att jämfört med de regiondrivna är det fler vårdcentraler bland de privatdrivna som har patienter med svag socioekonomisk profil. Bland de 38 vårdcentraler som har svagast socioekonomisk profil (intervallet 1,31-) var 22 stycken privatdrivna och 16 regiondrivna. De sex vårdcentralerna i Västra Götalandsregionen med klart svagast socioekonomisk profil är samtliga privatdrivna.

Av diagrammet framgår också att det är fler vårdcentraler bland de regiondrivna som har patienter med stark socioekonomisk profil (intervallet -0,80) än bland de privatdrivna. Bland de 40 vårdcentralerna med starkast socioekonomisk profil var 22 regiondrivna och 18 privatdrivna.

Slutsatsen är att privatdrivna vårdcentraler i större omfattning än regiondrivna har patienter med svag socioekonomisk profil.

Diagram 1 Antal vårdcentraler i Västra Götalandsregionen uppdelat på regiondrivna och privatdrivna utifrån 7 olika intervall baserat på nivån på CNI-index

Källa: Västra Götalandsregionen, egna beräkningar

Privata drivna vårdcentraler håller högre kvalitet än regiondrivna

SKR genomför regelbundet en nationell patientenkät med syfte att mäta vårdcentralernas kvalitet. Enkäten mäter patienternas upplevelser av vården i olika hänseenden. Totalt besvarar patienterna 35 frågor som är grupperade i sju olika dimensioner; emotionellt stöd, delaktighet och involvering, respekt och bemötande, kontinuitet och koordinering, information och kunskap, tillgänglighet samt helhetsintryck. Ett genomsnitt baserat på dessa sju dimensioner räknas sedan fram för varje vårdcentral.

Totalt fick SKR, i den senaste enkäten, som genomfördes i slutet av 2023, fram resultat för 1 199 vårdcentraler i hela landet. Med dessa enkätresultat som utgångspunkt delar Vårdföretagarna upp vårdcentralerna i regiondrivna och privatdrivna och redovisar resultaten i det som kallas Patienttoppen.

I det följande har vi med utgångspunkt från de data som redovisats i diagram 1 över antalet vårdcentraler, regiondrivna respektive privatdrivna, inom olika intervall av CNI-index räknat fram det genomsnittliga värdet avseende det övergripande indexet från den nationella patientenkäten. Detta redovisas i diagram 2.

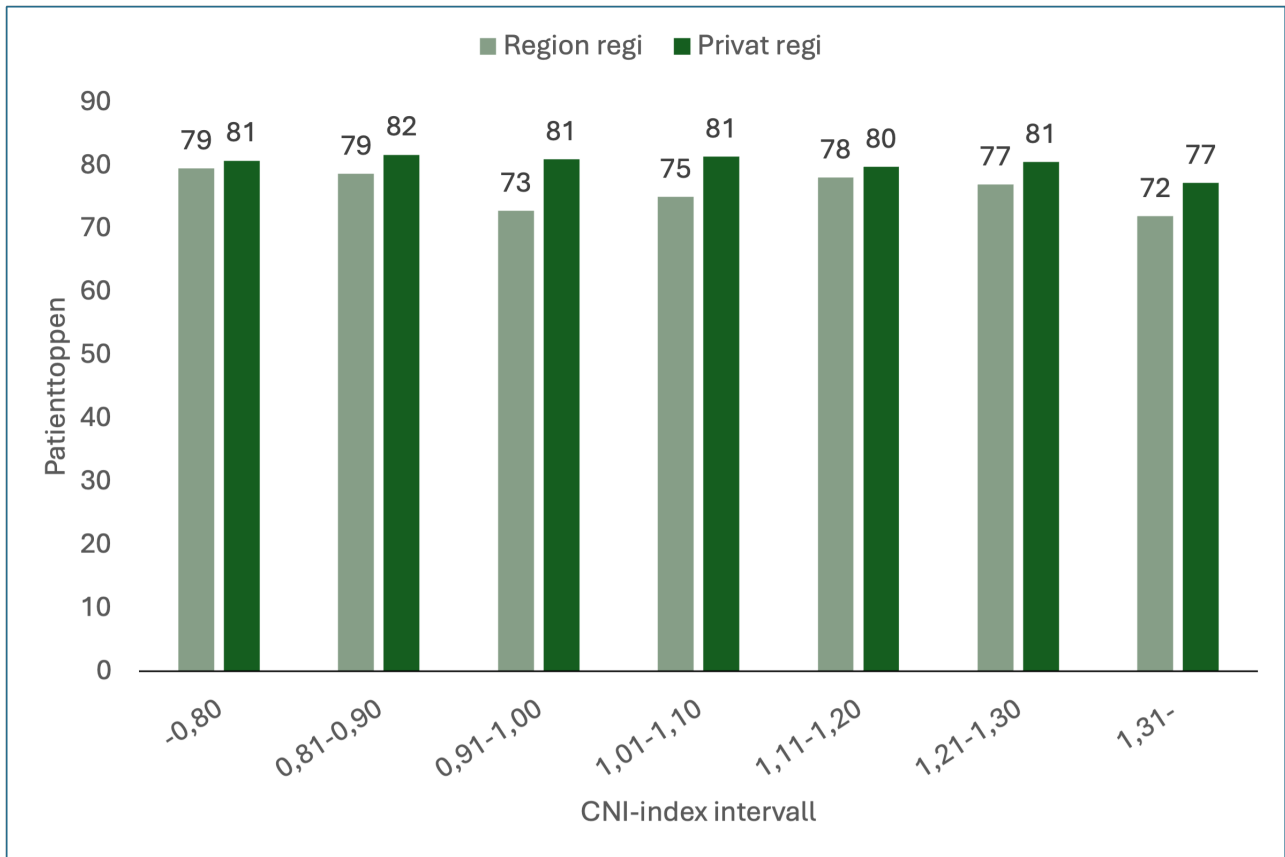
Av diagram 2 framgår att det övergripande kvalitetsindexet har högre värden för de privatdrivna vårdcentralerna än för de regiondrivna i samtliga CNI-indexintervall. Den genomsnittliga skillnaden uppgår till drygt fyra indexpoäng. Störst är skillnaden i intervallet (0,91–1,00) där den uppgår till drygt åtta indexpoäng. Minst är skillnaden i intervallet (-0,80) där den uppgår till drygt en indexpoäng.

Jämför man samtliga sju dimensioner som det övergripande indexet är baserat på som i diagram 2 så har de privatdrivna vårdcentralerna högre genomsnittligt värde i samtliga intervall avseende samtliga dimensioner¹, se tabell 2 Bilaga 1.

Slutsatsen är att privatdrivna vårdcentraler i genomsnitt har mer nöjda patienter än regiondrivna. Detta gäller oberoende av de listade patienternas socioekonomiska profil.

1 Ett undantag, dimensionen Respekt och bemötande i intervallet (1,11-1,20)

Diagram 2 Genomsnittligt indexvärde från den nationella patientenkäten för regiondrivna respektive privatdrivna vårdcentraler i Västra Götalandsregionen utifrån 7 olika intervall baserat på nivån på CNI-index

Källa: Västra Götalandsregionen, Nationell Patientenkät (primärvård), egna beräkningar

Bilaga 1

Tabell 2 Genomsnittligt indexvärde från den nationella patientenkäten för regiondrivna respektive privatdrivna vårdcentraler i Västra Götalandsregionen utifrån 7 olika dimensioner och 7 olika intervall baserat på nivån på CNI-index

		CNI-index intervall						
		-0,8	0,81-0,90	0,91-1,00	1,01-1,10	1,11-1,20	1,21-1,30	1,31-
Helhetsintryck	RR	81,1	80,1	73,4	76,5	77,6	78,4	71,4
	PR	82,0	83,1	82,5	82,4	80,8	80,9	77,4
Emotionellt stöd	RR	77,3	77,6	70,8	73,2	75,5	76,0	69,8
	PR	78,8	78,4	78,5	78,4	77,4	79,8	74,2
Delaktighet och involvering	RR	80,4	78,8	73,2	75,4	78,5	79,5	74,8
	PR	80,8	82,3	81,1	82,3	79,8	80,3	78,8
Respekt och bemötande	RR	86,6	85,8	81,2	83,0	86,2	84,5	77,9
	PR	87,6	87,6	86,9	86,6	85,4	86,6	81,6
Kontinuitet och koordinering	RR	71,0	70,1	63,6	65,1	71,3	70,1	64,7
	PR	73,3	75,6	75,3	76,5	74,1	74,5	73,0
Information och kunskap	RR	77,4	75,4	69,8	72,5	75,6	74,7	70,5
	PR	78,0	79,2	78,3	79,2	76,9	78,7	74,3
Tillgänglighet	RR	82,6	82,6	77,2	79,2	81,6	79,7	74,6
	PR	84,3	85,4	84,1	84,0	83,5	82,8	80,8

Källa: Västra Götalandsregionen, Nationell Patientenkät (primärvård), egna beräkningar